



UDK 398.9(497.5)

821.163.42-84.09

Izvorni znanstveni članak

Prihvaćen za tisak 25. 3. 2026.

<https://doi.org/10.29162/jez.2026.7>

Melita Aleksa Varga

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Modifikacije u hrvatskim antiposlovicama¹

Rad analizira modifikacije hrvatskih poslovice na fenomenu antiposlovice, odnosno namjerno izmijenjenih poslovice s ciljem postizanja humora, ironije ili parodije. Istraživanjima provedenim 2014. i 2018. godine na reprezentativnom hrvatskom uzorku s 1585 ispitanika prikupljen je korpus od 6184 modifikacije hrvatskih poslovice, od čega je 86 antiposlovice. U radu se identificiraju najčešći tipovi mijenjanja poslovice u antiposlovice, od najmanjih promjena do potpune promjene značenja izvorne poslovice. Hrvatske antiposlovice nastaju upotrebom jezičnih igara, rime, zamjenama dijelova poslovice i miješanjem raznih jezičnih kodova, a mnoge su inačice pronađene i u hrvatskim internetskim korpusima, što potvrđuje njihovu aktualnost i učestalu upotrebu. Semantička i strukturna analiza antiposlovice pokazuju da kreativne izmjene poslovice ne samo što govornicima omogućuju izražavanje vlastita stava i humora već odražavaju suvremenu komunikacijsku i društvenu dinamiku. U radu se daje pregled metodologije paremioloških istraživanja te katalog najčešćih modifikacija u hrvatskim antiposlovicama, kao uvod u daljnja korpusna istraživanja hrvatskoga paremiološkog blaga.

Ključne riječi: antiposlovice, modifikacije, usmeni oblici, poslovice

1. Uvod

Poslovice se nikada nisu promatrale kao nepovredivi izrazi mudrosti i nerijetko se rabe da bi se postigao satirični, ironični ili humoristični komentar na određene

¹ Rad je napisan u okviru projekta Male forme u hrvatskome jeziku i književnosti – od frazeologije do paremiologije, preko baštine do suvremenosti (ForMa) koji pri Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu financira Europska unija – NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

situacije. Tijekom stoljeća pružale su okvir za neiscrpne preobrazbe, a u posljednjim desetljećima doživjele su tolika izokretanja i parodiranja da se njihove inačice ponegdje susreću češće od izvornika. Wolfgang Mieder (1982) za takve namjerne izmjene poslovice rabi izraz *Antisprichwort*, koji u engleskome jeziku odgovara pojmovima kao što su *alterations, mutations, parodies, transformations, variations, wisecracks ili fractured proverbs* (T. Litovkina 2025: 267). Pojam *Antisprichwort* ubrzo je postao općeprihvaćen među istraživačima poslovice diljem svijeta te se ustalio kao izraz za inovativne preoblike i reakcije na tradicionalne poslovice: *anti-proverb* (engleski), *anti(-)proverbe* (francuski), *антинопословица* (ruski), *anti(-)proverbi-um* (mađarski) i *antiposlovica* (hrvatski).

U okviru ovoga rada analizirat će se tipovi modifikacija antiposlovice iz dvaju hrvatskih istraživanja provedenih 2014. i 2018. godine prema metodologiji T. Litovkine i dr. (2021). Cilj je rada utvrditi kojim se sredstvima služe izvorni govornici hrvatskog jezika prilikom stvaranja antiposlovice i postizanja humorističnog učinka te koliko su pojedine antiposlovice iz istraživanja prisutne u jeziku. U tu će se svrhu dobiveni rezultati korelirati s pretraživanjem hrvatskih korpusa koji sadržavaju tekstove s društvenih mreža, komentare i blogove.

2. Pregled dosadašnjih hrvatskih paremioloških istraživanja

Dosadašnja su paremiološka istraživanja u Hrvatskoj obuhvaćala različite izdvojene aspekte paremiologije. Matulina je 2012. godine opisala uporabu poslovice u hrvatskim, srpskim i bosanskim tiskanim medijima, Aleksa Varga, Majdenić i Vodopija (2011) istraživale su udžbenike za nastavu hrvatskoga kao materinskoga jezika u osnovnim školama u Hrvatskoj, dok su Škara i Mikić provodili istraživanje u okviru komparativne paremiologije koje je rezultiralo izdavanjem kontrastivnog rječnika poslovice, odnosno popisa poslovice i njihovih ekvivalenata u engleskom, francuskom, njemačkom, latinskom, grčkom, talijanskom i srpskom jeziku (Mikić i Škara 1992). Projekt određivanja hrvatskoga paremiološkog minimuma i optimuma uključivao je provedbu dvaju istraživanja. Prvo je istraživanje provedeno 2014. godine (Aleksa Varga i Matovac 2016) pomoću tiskanoga upitnika na uzorku od 867 ispitanika, dok je drugo istraživanje provedeno 2018. godine na uzorku od 718 ispitanika. U oba se istraživanjima koristio isti upitnik, koji je sastavljen nakon temeljite korpusne analize i pilotiranja. I u pilot-istraživanju i u terenskim istraživanjima uzorak ispitanika bio je reprezentativan, odnosno istraživanjem su obuhvaćene sve regije Republike Hrvatske. Poslovice za istraživanje nisu mogle biti preuzete iz postojećih zbirki i popisa poslovice jer je za razliku od nekih drugih jezika koji već imaju zbirke poslovice u tiskanom ili mrežnom izdanju² većina hrvatskih poslovice

² Rječnici ili zbirke poslovice postoje za engleski jezik (Mieder, Kingsbury i Harder 1996; Doyle, Mieder i Shapiro 2012), bugarski (Stojkova 2007), njemački (Wander 1867-1880), mađarski (T. Litov-

dokumentirana u zbirkama do 19. ili početka 20. stoljeća³. Korpus poslovice koje su korištene u istraživanjima 2014. i 2018. godine čine tako poslovice prikupljene s interneta, iz rječnika poslovice Mikića i Škare (1992), Mehešove (2007) zbirke poslovice te poslovice iz tiskanih i mrežnih medija u razdoblju od 2007. do 2013. godine. Sve prikupljene poslovice prošle su provjeru u trima tada dostupnim hrvatskim korpusima gdje su se tražile i bilježile njihove inačice: *Hrvatski nacionalni korpus*, *Hrvatska jezična riznica* i *hrWaC*. Tim je postupkom prvotni popis koji je sadržavao 239 poslovice sužen na 207 najčešćih oblika koji su se tada pojavljivali u navedenim korpusima. U sljedećem je koraku početni popis pilotiran jer se od ispitanika nije moglo tražiti da napišu dio poslovice koji nedostaje za svaku od 207 poslovice, stoga je u pilot-studiji sudjelovao 21 lingvist iz svih hrvatskih regija. Ispitanici su u pilot-studiji morali naznačiti poznaju li poslovicu ili ne, odnosno poznaju li ju možda u kojem drugom obliku. Naposljetku se sastavio testni upitnik sa 105 najčešćih hrvatskih poslovice poredanih po učestalosti njihova pojavljivanja u hrvatskim korpusima. U obama je istraživanjima primijenjena metoda djelomične prezentacije poslovice. Godine 2014. ispitanici su morali nadopuniti prvi logički dio poslovice, a 2018. godine morali su dovršiti poslovicu. Svi su upitnici obrađeni statističkim softverom SPSS for Windows, a prilikom analize upitnika koristio se četverokodni sustav za analizu poslovice koji su razvili Chlosta i Grzybek (usp. Chlosta i Grzybek 2005, 2015 i Grzybek 2012). U tome se sustavu polazi od tzv. nulte modifikacije ili nulte inačice poslovice, koja je ujedno i „očekivani“ oblik, odnosno oblik koji je najčešće pronađen u korpusima. Nakon toga, sljedeći je stupanj *modifikacija prvoga stupnja*, koju karakterizira izostavljanje pojedinih riječi koje nisu ključne za razumijevanje poslovice, pravopisne ili morfološke inačice poslovice, ali i neke leksičke ili sintaktičke inačice koje nisu modifikacije drugog stupnja. *Modifikacija drugog stupnja* jest skraćivanje ili produljenje nulte inačice, a podrazumijeva sve leksičke varijacije osim sinonimije. *Modifikacija trećeg stupnja* označava velike izmjene, u nekim se slučajevima može raditi o nekoj drugoj poslovi ili rečenici koja uopće nije poslovica (Grzybek 2012: 149–150). Antiposlovice prema tome sustavu pripadaju modifikacijama drugog stupnja.

kina 2005), dok paremiološki portal SprichWort-Plattform (<http://www.sprichwort-plattform.org>, pristupljeno 22. rujna 2025.) sadržava poslovice iz njemačkog, slovenskog, slovačkog, češkog i mađarskog jezika.

³ Ritter Vitezović, Pavao. Priročnik aliti razliko mudrosti cvitje, Zagreb, 1703., Belostenec, Ivan. Gazophylacium seu Latino-Illyricum onomatum aerarium. Zagreb, 1740., Kanižlić, Antun. Utočište blaženoj divici Mariji... po Antunu Kanislići družbe Isusove, misniku ukazano. Venice, 1759., Flipović, Jerolim. Pripovidanje nauka krstjanskoga... složeno po o.f. Jerolimu Filipoviću iz Rame. Knjiga treća. Venice, 1765., Ferić, Đuro Gvozdenica (Giorgio Ferrich). Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae. Dubrovnik, 1794., Della Bella, Ardelio. Dizionario italiano, latino, illirico. Venice, 1728, 1794., Muškatirović, Jovan. Priče iliti po prostomu poslovice, tjenže sentencije iliti rečenija. Vienna, Buda, 1787, 1807., Stulli, Joakim. Rječosložje iliričko-talijansko-latinsko, Dubrovnik, 1806., Daničić, Đuro. Poslovice. Zagreb, 1871, Matijaca, Bartul (1859. – 1934.). „Kad ti kuća gori, a ti se ogriješ“, izdanje Zagreb: Naklada Pavičić, 2007., Ujević, Mate (1967). Narodne poslovice (ur. Stipe Botica), izdanje Zagreb: Etnografija, 2011.

Rezultati kvantitativne i kvalitativne analize upitnika pokazali su da je 1585 ispitanika napisalo ukupno 6184 inačice poslovice. Većinom se radi o inačicama prvog stupnja (M1, N = 3819), nešto je manje inačica drugog stupnja (M2, N = 385), dok je najviše inačica trećeg stupnja (M3, N = 1777). Velik broj inačica drugog i trećega stupnja ukazuje na činjenicu da su poslovice s većim brojem varijacija i najproduktivnije, odnosno da je velik broj novonastalih modifikacija među pojedinim govornicima antiposlovice ili pak inačica poslovice koja je često učestalija od nulte inačice (usp. Aleksa Varga 2023). Primjerice, neke su od modifikacija poslovice *Tko prvi, njegova djevojka* sljedeće:

- (1) *Tko prvi bit će zadnji.*
- (2) *Tko prvi djevojci, djevojka njegova.*
- (3) *Tko prvi djevojci, njegova djevojka.*
- (4) *Tko prvi do djevojke njemu djevojka.*
- (5) *Tko prvi njegova nevjesta.*
- (6) *Tko prvi njegovo je.*
- (7) *Tko prvi se smije, najslade se smije.*
- (8) *Tko prvi taj djevojci.*
- (9) *Tko prvi, doma vodi djevojku.*
- (10) *Tko prvi, drek mrvi.*
- (11) *Tko prvi, dvije sreće grabi.*
- (12) *Tko prvi, govno mrvi.*
- (13) *Tko prvi, magarac.*
- (14) *Tko prvi, njegova cura.*
- (15) *Tko prvi, njegova Jadranka.*
- (16) *Tko prvi, njegovo.*
- (17) *Tko prvi, njemu djevojka.*
- (18) *Tko prvi, njemu dvije.*
- (19) *Tko prvi, pobjednik.*
- (20) *Tko prvi, taj grabi.*
- (21) *Tko prvi, taj mrvi.*
- (22) *Tko prvi, taj uzima.*
- (23) *Tko prvi, tome dve.*
- (24) *Tko prvi, zlo ne misli.*

Velika većina tih modifikacija zapravo su modifikacije trećeg stupnja, odnosno *nonsense* inačice poslovice koje (još) nisu nove poslovice i pokazuju da govornici zapravo ne poznaju izvornu poslovicu. Kriteriji prema kojima su se iz navedenih inačica izdvojile antiposlovice bit će pojašnjeni u poglavljima koji slijede.

3. Antiposlovice

Pojam *antiposlovica* prvi je uveo lingvist Wolfgang Mieder (Röhrich i Mieder 1977) te ga opisuje kao varijaciju tradicionalne poslovice koja mijenja njezino izvorno značenje ili kontekst radi humorističnog ili kritičkog učinka. Antiposlovica je pojam koji se odnosi na izmijenjene poslovice koje ne moraju nužno biti u suprotnosti s izvornim poslovicama, već mogu postojati uz njih, često odražavajući suvremenu mudrost i aktualnost. Prefiks *anti-* u izrazu *antiposlovica* predmet je rasprave (usp. T. Litovkina i dr. 2021); pojedini znanstvenici predlažu upotrebu prefiksa *para-* umjesto *anti-* naglašavajući da ti tekstovi nisu uvijek protiv poslovice (T. Litovkina i dr. 2021), dok Raji-Oyelade 1999. godine uvodi izraz *postproverbial* (hrv. *postposlovica*), stavljajući u prvi plan suvremeni kontekst i značaj modificiranih poslovice (Raji-Oyelade 2022). Sam je koncept *antiposlovica* u indoeuropskim jezicima popularnost prvo stekao u folkloristici, gdje su znanstvenici istraživali njihovo pojavljivanje i implikacije u jeziku i komunikaciji, dok su s vremenom one prepoznate prije svega po svojoj ulozi u propitivanju ustaljenih normi te pružanju uvida u suvremena društvena pitanja i tendencije (T. Litovkina i dr. 2021).

Antiposlovice možemo analizirati prema semantičkim i strukturnim kriterijima (kriteriju načina preobrazbe poslovice u antiposlovicu). Prema semantičkim kriterijima analizira se način postizanja verbalnog humora jezičnim igrama, odnosno upotrebom paronima, polisemije, homonima, homofona ili jezičnih kodova iz dvaju jezika. Osim toga, humor se isto tako postiže i upotrebom ironije, parodije, hiperbole, umanjenja i eufemizama. Ako pak analiziramo načine preobrazbe poslovice u antiposlovice, uočavamo da se rabi dodavanje riječi ili rečenica, izostavljanje ili pak zamjena jednoga ili više glasova, redoslijeda riječi, interpunkcije ili cijelog dijela poslovice (usp. T. Litovkina i dr. 2021). U nastavku će se rada analizirati one inačice poslovice dobivene spomenutim dvama terenskim istraživanjima iz 2014. i 2018. godine, koje se prema navedenim kriterijima mogu svrstati u antiposlovice.

3.1. Semantička analiza hrvatskih antiposlovice

Ukupno je u dvama istraživanjima pronađeno 86 inačica⁴ najčešće zastupljenih poslovice koje se prema navedenim kriterijima, načinom preobrazbe poslovice u antiposlovicu i načinom postizanja verbalnog humora, mogu svrstati u antiposlo-

⁴ Prilog 1 ovoga rada sadrži popis pronađenih antiposlovice.

vice. Ako promotrimo način postizanja humorističnog učinka, zaključujemo da je u većini hrvatskih antiposlovica humor postignut igrom riječi, što je u skladu sa zaključcima istraživanja o antiposlovicama iz engleskog, francuskog, mađarskog, njemačkog i ruskog jezika. T. Litovkina i dr. (2021: 143) zaključuju da se igra riječi (engl. *pun*) u antiposlovicama može promatrati s dvaju stajališta, ovisno o tome radi li se o savršenoj ili o nesavršenoj igri riječi, pri čemu se savršenstvo određuje s obzirom na zamjenu glasova u riječima kojima se postiže humoristični učinak. Slijedom toga savršenom igrom riječi smatra se uporaba homofona i homonima, dok se nesavršenom igrom riječi smatraju paronimi i homografi. U nastavku su prikazani modeli preoblikovanja hrvatskih poslovice u antiposlovice, izvorna je poslovice naznačena u zagradi. Većina hrvatskih antiposlovica nije rezultat savršene igre riječi s izvornim poslovicama, već samo nesavršene. Poslovice tako dobivaju primjerice seksualnu i vulgarnu reinterpretaciju (25), u nekima je vidljiva ironija i pesimizam (26), često se rabe toponimi (27), (28), (29) ili igra riječi u njezinu najužem smislu (30), (31):

- (25) *Dva loša povale Miloša.* [Dva loša ubiše Miloša.]
- (26) *Svi putevi vode u grob.* [Svi putevi vode u Rim.]
- (27) *Svugdje je lijepo, ali u Vinkovcima najljepše.* [Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.]
- (28) *Svugdje je lijepo, ali na Dravi najljepše.* [Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najljepše.]
- (29) *Svi putevi vode u Dansku/Moskvu/Srbiju/Pariz/Babilon.* [Svi putevi vode u Rim.]
- (30) *Batina ima slovo A.* [Batina ima dva kraja.]
- (31) *Meni jedna, njemu dvije.* [Tko umije, njemu dvije.]

Jedan od najčešćih načina stvaranja antiposlovica u engleskom, francuskom, mađarskom, njemačkom i ruskom jeziku jest paronomazija, odnosno zamjena jedne riječi nekom drugom, jer autori antiposlovica često pronalaze riječi koje su u fonološkom smislu slične riječima koje se pojavljuju u izvornoj poslovi. Tako se na primjer u engleskom jeziku za poslovice *A fool and his money are soon parted*.⁵ rabe oblici *partied*, *partying*, *potted*, *spotted*.

- (32) *A fool and his money are soon parted.*
- (33) *A fool and his money are soon partying.*
- (34) *A fool and his money are soon potted.*
- (35) *A fool and his money are soon spotted.* (T. Litovkina i dr. 2021: 144)

Paronomazija je u hrvatskom korpusu pronađena u poslovicama *Svakog gosta tri dana dosta*, *Svaka ptica svome jatu leti* i *Batina ima dva kraja*, gdje autori navode sljedeće primjere:

- (36) *Svakog gosta 1/2 sata dosta.*
- (37) *Svakog gosta 2 dana dosta.*
- (38) *Svakog gosta dva sata dosta.*
- (39) *Svakog gosta je nekad dosta.*
- (40) *Svakog gosta nikad dosta.*
- (41) *Svakog gosta pet godina dosta.*
- (42) *Svakog gosta pet minuta dosta.*
- (43) *Svakog gosta sutra dosta.*
- (44) *Svakog gosta tri sata dosta.*
- (45) *Svakog gosta, jedan dan dosta.*
- (46) *Svaka ptica svome selu leti.*
- (47) *Svaka ptica svome jatu ide.*
- (48) *Svaka ptica svome jatu bježi.*
- (49) *Svaki konac ima dva kraja.*
- (50) *Svaki put ima dva kraja.*

Rjeđe su nego igre riječima u antiposlovicama zastupljene homonimija i polisemija. Prema Kate Kearns (2006: 568 prema T. Litovkina i dr. 2021: 151) dvije su riječi A i B homonimi ako imaju isti oblik E, ali različita značenja. S druge strane, polisemija je svojstvo jedne riječi da ima više prepoznatljivih, ali povezanih podznačenja. Kiefer (1999: 121 prema T. Litovkina i dr. 2021: 151) ističe kako se razlika između polisemije i homonimije sastoji u tome da polisemna značenja dijele zajednički element, dok između značenja homonima ne postoji nikakva veza. Budući da T. Litovkina i dr. (2021) ne prave razliku između homonimije i polisemije, već sve takve riječi označuju jednostavno kao višeznačne ili dvosmislene riječi, u okviru ovoga rada prihvatit će se takvo načelo.

U korpusu hrvatskih antiposlovia pronađeno je nekoliko poslovia u kojima se poigrava višeznačnim riječima. U poslovi (51) pojavljuje se riječ *braća* u sintagmi *složna braća* koja aludira na sintagmu *topla braća*, odnosno kolokvijalni naziv za homoseksualne osobe, a koji je prisutan i u sličnoj antiposlovi (52). Prilikom transformacije poslovice *Batina ima dva kraja*, gdje pojam *kraj* ima prostorno značenje, pojavljuje se u primjeru (53) imenica *kraj* u vremenskom značenju.

- (51) *Složna braća, bez gaća.* [Složna braća kuću grade.]

(52) *Složna braća, topla braća.* [Složna braća kuću grade.]

(53) *Svaki početak ima dva kraja.* [Batina ima dva kraja.]

Igra značenjima vidljiva je i u primjerima (54), (55) i (56). U (54) se za besposlenost iskoristila sintagma *prodavati maglu* te time osuvremenila poslovica *Besposlen pop i jariće krsti*, a značenje besposlenosti dodatno se naglasilo i pojačalo. U (55) i (56) konotativno se značenje glagola *smijati se* povezalo s imenicama *vic* i *fora* te iskoristilo prilikom preoblikovanja poslovice *Tko se zadnji smije, najslade se smije*.

(54) *Besposlen pop i maglu prodaje.*

(55) *Tko se zadnji smije, nije skužio vic.*

(56) *Tko se zadnji smije, nije skužio foru.*

Jedan je od čestih načina preoblika poslovice u antiposlovice upotreba rime. Prema Mihailu Stokmaru (1965: 163 prema T. Litovkina i dr. 2021: 209), koji je proučavao ruski korpus, rima ima važnu ulogu u oblikovanju poslovice. On smatra da su rime u ruskim poslovicama iz 17. i 18. stoljeća bile skladnije nego u poslovicama iz 19. stoljeća. Kazys Grigas (1987: 154–155 prema T. Litovkina i dr. 2021: 209) pretpostavlja da su zvučnost i ritmičnost pridonijele lakšem pamćenju poslovice koje su najvjerojatnije zamijenile svoje prethodnice u kojima nije bilo rime. Neki od primjera antiposlovice s rimama iz njemačkog jezika jesu:

(57) *Eile mit Keile.*⁶ [Eile mit Weile.⁷]

(58) *Morgenstund ist ungesund.*⁸ [Morgenstund hat Gold im Mund.⁹] (T. Litovkina i dr. 2021: 203)

U hrvatskom je korpusu pronađeno pet antiposlovice u kojima se upotrijebila rima za postizanje humora:

(59) *Tko prvi, drek mrv.* [Tko prvi, njegova djevojka.]

(60) *Tko prvi, govno mrv.* [Tko prvi, njegova djevojka.]¹⁰

(61) *Ne diraj lava ostat ćeš bez jaja.* [Ne diraj lava dok spava.]

(62) *Tko ne riskira, taj krepira.* [Tko ne riskira, ne profitira.]

(63) *Bolje vrabac u ruci, nego ja u muc.* [Bolje vrabac u ruci, nego golub na grani.]

⁶ Doslovan prijevod M. A. V.: *Požuri s klinom.*

⁷ Doslovan prijevod M. A. V.: *Požuri polako.*

⁸ Hrvatski ekvivalent antiposlovice (M. A. V.): *Tko rano rani, nije zdrav.*

⁹ Hrvatski ekvivalent poslovice (M. A. V.): *Tko rano rani, dvije sreće grabi.*

¹⁰ Zanimljivo je napomenuti da prvi dio poslovice *tko prvi* u svijesti govornika nije uvijek vezan samo uz poslovice već i uz različite inačice i modifikacije ostalih oblika.

Iz primjera (62) vidljivo je da se za postizanje rime rabi kolokvijalni oblik glagola *umrijeti* (*krepati*), u kojemu se sufiks *-ati* zamjenjuje s *-irati*.

Poslovice su prema definiciji Hrisztaline Hrisztove-Gotthardt (2010: 25) najčešće kratke rečenice opće poznate unutar jedne jezične ili kulturne zajednice, oblikovane prema određenim sintaktičkim modelima koje svoju poruku izražavaju uglavnom u metaforičkom obliku te izražavaju životne mudrosti, pravila i stavove, stoga u njima pronalazimo uglavnom opće imenice. Prilikom njihova preoblikovanja u antiposlovice autori se nerijetko posluže i vlastitim imenima te time stvore „iskrivljenu“ poslovicu koja možda neće biti poznata svim govornicima, ali je u tome trenutku aktualna i humoristična. U korpusu hrvatskih antiposlovica pronađene su četiri antiposlovice u kojima se spominju poznate osobe ili se aludira na njih: Marko Rog, Mišo Kovač, Marcus Rashford i Travis Scott.

(64) *Ako laže koza, ne laže Marko Rog.* [Ako laže koza, ne laže rog.]

(65) *Svatko je kovač, samo je jedan Mišo.* [Svatko je kovač svoje sreće.]

(66) *Hvali more, Marcus Rashford.* [Hvali more, drž se kraja!]

(67) *Trla baba lan, Travis Scott.* [Trla baba lan, da joj prođe dan.]

Jedan od čestih načina preoblike poslovice u antiposlovice upotreba je riječi iz nekoga drugog jezika. T. Litovkina i dr. (2021: 165) takvu vrstu miješanja dvaju jezičnih kodova nazivaju dvojezičnom (ili „makaronskom“) igrom riječi (*bilingual* (or „*macaronic*“) *pun*). U knjizi se najčešće spominje upotreba latinskoga jezika koji se onda povezuje s poslovicama iz engleskoga jezika. Zanimljiv je primjer iz njemačkoga jezika koji se spominje u knjizi (68) u kojemu se uočava miješanje dviju poslovice, iz engleskoga i njemačkoga jezika, *No pain, no gain*¹¹ i *Ohne Fleiß kein Preis*¹². Značenjski ekvivalenti tako su spojeni u antiposlovicu u kojoj su imenice iz njemačkog jezika zamijenjene imenicama iz engleskog jezika. U hrvatskom je korpusu pronađena igra riječima sa značenjski istim poslovicama, *Bez muke nema nauke*, ali je drugi dio antiposlovice zamijenjen drugim logičkim dijelom engleske poslovice (71).

(68) *Ohne Pain kein Gain.* [Ohne Fleiß kein Preis.] (T. Litovkina i dr. 2021: 165)

(69) *Bez muke no gain.* [Bez muke nema nauke.]

(70) *Bolje grob nego džob.* [Bolje grob nego rob.]

(71) *Bolje grob nego job.* [Bolje grob nego rob.]

¹¹ Ekvivalent engleske poslovice u hrvatskom jeziku: *Bez muke nema nauke*.

¹² Ekvivalent njemačke poslovice u hrvatskom jeziku: *Bez muke nema nauke*.

Takvi primjeri antiposlovica koji su pronađeni u neovisnim izvorima ukazuju na sve veći utjecaj engleskoga jezika na jezik mladih neovisno o njihovu jezičnom okruženju, što dodatno potvrđuju i primjeri (70) i (71) u kojima se rabi engleska riječ *job* (posao), čak i u fonetskom zapisu (71).

Ponekad se u antiposlovicama samo aludira na poslovice, odnosno mijenja ih se da bi se postigao učinak satire, ironije ili humora. Satiru ili ironiju često pronalazimo u drugome dijelu antiposlovice jer se njome postiže zaokret koji zapravo dovodi u pitanje valjanost ili relevantnost izvorne poslovice u suvremenom kontekstu. Neke su od takvih poslovica iz hrvatskoga korpusa sljedeće:

- (72) *Svaka sila izražena je u Newtonima.* [Svaka sila za vremena.]
- (73) *Tko laže, dobro kaže.* [Tko laže, taj i krade.]
- (74) *Jabuka ne pada ako nema gravitacije.* [Jabuka ne pada daleko od stabla.]
- (78) *Tko pjeva, boli ga grlo.* [Tko pjeva, zlo ne misli.]
- (76) *Tko pod drugim jamu kopa, fizički je radnik.* [Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.]
- (77) *Tko pod drugim jamu kopa, sebi iskopa.* [Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.]
- (78) *Nova metla stara vještica.* [Nova metla dobro mete]
- (79) *Nova metla stara baba.* [Nova metla dobro mete.]
- (80) *Svaka ptica nije sisavac.* [Svaka ptica svome jatu leti.]

3.2. Načini preobrazbe hrvatskih poslovica u antiposlovice

Preoblikovanje poslovica u antiposlovice odvija se prema uređenim modelima preobrazbe, odnosno dodavanjem ili umetanjem riječi, izostavljanjem (brisanjem dijelova poslovice), zamjenom (nekog elementa poslovice) i miješanjem elemenata iz dviju ili više poslovica. Uz te modele preobrazbe antiposlovice se može analizirati i prema stupnju provedene promjene, odnosno je li promijenjen redoslijed riječi, interpunkcija, glas, jedna ili nekoliko riječi, rečenica i slično (T. Litovkina i dr. 2021: 62). U nastavku će se prikazati antiposlovice iz istraživačkog korpusa, okrupnjene prema modelima preobrazbe izvorne poslovice.

Dodavanje (engl. *addition*) novih riječi, fraza ili rečenica u postojeću poslovicu jedan je od najčešćih načina preoblikovanja poslovice u antiposlovicu koji Esar naziva „proširenom poslovicom“ (T. Litovkina i dr. 2021: 55). Prilikom te preobrazbe tekst poslovice ostaje nepromijenjen, ali joj se dodaje riječ ili rečenični dio koji često parodira izvorno značenje poslovice. Što je dodatak kraći, to je rješenje privlačnije. Neki od primjera za antiposlovice koje su nastale dodavanjem u engleskom, francuskom i mađarskom jeziku jesu:

- (81) *Fine feathers make fine birds ... extinct.*¹³ [Fine feathers make fine birds.]
(82) *Politics makes strange bedfellows – rich.*¹⁴ [Politics makes strange bedfellows.]
(83) *L'argent des autres ne fait pas le bonheur.*¹⁵ [L'argent ne fait pas le bonheur.]
(84) *Ember tervez, de ki az Isten végez?*¹⁶ [Ember tervez, Isten végez.] (usp. T. Litovkina i dr. 2021: 57–58).

Za razliku od primjera za engleski, francuski, mađarski, njemački i ruski jezik (T. Litovkina i dr. 2021), gdje je vidljivo da su dodani elementi većinom na kraju izvorne poslovice, u hrvatskome korpusu oni su umetnuti u samu poslovicu, pri čemu se provelo i sintaktičko usklađivanje zbog jezične točnosti antiposlovice. Ponekad se dodavanjem novih elemenata mijenja cjelokupno značenje poslovice, kao što je vidljivo u primjeru (90):

- (85) *Svaki lonac ima 2 poklopca.* [Svaki lonac ima poklopac.]
(86) *Svaka ptica u svom jatu leti.* [Svaka ptica svome jatu leti.]
(87) *Svaka ptica sa svojim jatom leti.* [Svaka ptica svome jatu leti.]
(88) *Čistoća je pola zdravlja, a šporkica druga polovica.* [Čistoća je pola zdravlja.]
(89) *Ako laže koza, ne laže Marko Rog.* [Ako laže koza, ne laže rog.]
(90) *Svakom gostu tri dana dosta.* [Svakog gosta tri dana dosta.]

Osim dodavanja autori antiposlovice rabe i izostavljanje (engl. *omission*) dijelova riječi ili pak samih riječi, odnosno dijelova poslovice, čime se često mijenja značenje izvorne poslovice. Primjeri iz engleskog jezika (91) i (92) tako pokazuju kreativnost izostavljanjem glasova i mijenjanjem značenja poslovice promjenom riječi *free* (slobodan) u *fee* (naknada) i *play* (igra) u *pay* (plaća).

- (91) *The best things in life are fee.*¹⁷ [The best things in life are free]
(92) *All work and no pay makes a housewife.*¹⁸ [All work and no play makes Jack a dull boy] (T. Litovkina i dr. 2021: 77)

¹³ Doslovan prijevod M. A. V.: *Lijepo perje čini lijepe ptice... izumrlima.*

¹⁴ Doslovan prijevod M. A. V.: *Politika čini neobične partnere u krevetu – bogatima.*

¹⁵ Prijevod Perplexity.ai: *Tuđi novac ne donosi sreću.*

¹⁶ Prijevod M. A. V.: *Čovjek snuje, ali tko, Bože, odlučuje?*

¹⁷ Prijevod M. A. V.: *Sve najbolje stvari u svijetu imaju naknadu.*

¹⁸ Doslovan prijevod M. A. V.: *Samo rad bez plaće čini domaćicu.*

Slično kao u antiposlovici (92) gdje je osim izostavljanja glasa uvedena i dodatna zamjena izraza *dull boy* u *housewife* da bi se promjena potvrdila i značenjski, i u korpusu hrvatskih antiposlovica u primjeru (93) uočavamo izostavljanje prvog dijela antiposlovice: dio *Ne možeš imati* zamijenjen je nazivom teleoperatera koji je antiposlovicu u tom obliku iskoristio za oglašavanje svojih usluga:

(93) *Tele 2 – I ovce i novce.* [Ne možeš imati i ovce i novce.]

Zamjena (engl. *substitution*) ključnih riječi ili dijelova poslovice drugim, često sličnim ili zvučno bliskim pojmovima jedan je od najčešćih oblika mijenjanja poslovice u antiposlovicu prema T. Litovkini i dr. (2021: 89). Zamjenjuju se glasovi ili skupovi glasova, red riječi, riječi, jedna se riječ zamjenjuje skupinom riječi, mijenja se prvi ili drugi dio poslovice, čime se mijenja značenje izvorne poslovice. U nastavku su prikazani primjeri antiposlovica koje su nastale zamjenom dijelova izvornih poslovica iz korpusa, a koje do sada nisu bile spomenute.

- Zamjena dijela poslovice:
 - (94) *Ako laže koza, lažem i ja.* [Ako laže koza, ne laže rog.]
 - (95) *Ako laže koza, lažu i ljudi.* [Ako laže koza, ne laže rog.]
 - (96) *Svaka sila ima svoju protusilu.* [Svaka sila za vremena.]
 - (97) *Svakom posla tri dana dosta.* [Svakog gosta tri dana dosta.]
 - (98) *Svugdje je lijepo, u paklu je ekipa.* [Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najbolje.]
 - (99) *Sve je to lijepo, ali kod kuće je najbolje.* [Svugdje je lijepo, ali kod kuće je najbolje.]
 - (100) *Svako radi na svoju sramotu.* [Pomozi sirotu na svoju sramotu.]
- Zamjena pojedinih glasova:
 - (101) *Dobar grah daleko se čuje.* [Dobar glas daleko se čuje.]
 - (102) *Tera baba van, da joj prođe dan.* [Trla baba lan, da joj prođe dan.]
- Zamjena riječi:
 - (103) *Obećanje ludom milovanje.* [Obećanje ludom radovanje.]
 - (104) *Tko nema u glavi, ima u gaćama.* [Tko nema u glavi, ima u nogama.]
 - (105) *Ako laže koza, ne laže rep.* [Ako laže koza, ne laže rog.]
 - (106) *Ako laže rep, ne laže rog.* [Ako laže koza, ne laže rog.]
 - (107) *Sve se može ako se hoće.* [Sve se može kad se hoće.]
 - (108) *Sve se može kad se poželi.* [Sve se može kad se hoće.]
 - (109) *Sve se može kad se zna.* [Sve se može kad se hoće.]

- (110) *Kud svi Turci, tu i ludi Mujo.* [Kud svi Turci, tu i mali Mujo.]
(111) *Kud svi Turci, tu i blesavi Mujo.* [Kud svi Turci, tu i mali Mujo.]
(112) *Svi putevi vode u grob.* [Svi putevi vode u Rim.]
(113) *Svaka sila za neko dobro.* [Svaka sila za vremena.]
(114) *Tko puno jede, ne boji se gladi.* [Tko radi, ne boji se gladi.]

Iz navedenih primjera vidljivo je da je zamjena jedan od najčešćih načina postizanja humora u korpusu hrvatskih antiposlovica. Pojedine poslovice poslužile su kao izvor za više antiposlovica, što daje naznaku na njihovu učestalost pojavljivanja i u govoru, odnosno u hrvatskih korpusima.

Posljednji način preobrazbe poslovica u antiposlovice prema T. Litovkini i dr. (2021) jest *blending*, odnosno miješanje dijelova poslovica i njihovo spajanje u jednu antiposlovicu s potpuno novim značenjem. Dobiveni tekst, koji se još naziva i *compound proverb* ili složena poslovica, može se definirati kao iskrivljena poslovica u kojoj pronalazimo više od jedne frazeološke jedinice, od kojih je barem jedna poslovica ili neka druga paremiološka jedinica (Barta 2003, 2005: 122 prema T. Litovkina i dr. 2021: 121). U korpusu hrvatskih antiposlovica pronađene su četiri antiposlovice koje su nastale miješanjem dviju tradicionalnih poslovica:

- (115) *Tko laže, zlo ne misli.* [Tko laže, taj i krađe. Tko pjeva, zlo ne misli].
(116) *Tko ne pita, ne profitira.* [Tko ne riskira, ne profitira. Tko pita, ne skita].
(117) *Tko prvi, dvije sreće grabi.* [Tko prvi, njegova djevojka. Tko rano rani, dvije sreće grabi].
(118) *Svatko nosi svoju sramotu.* [Svatko nosi svoj križ. Pomozi sirotu na svoju sramotu.]

4. Korpusno pretraživanje hrvatskih antiposlovica

Korpusno pretraživanje antiposlovica preporučljivo je provesti na korpusima koji sadrže tekstove s komentarima na internetske objave, članke i društvene mreže te komentare s blogova i foruma iz razloga što antiposlovice, slično kao i poslovice, nastaju ponajviše usmenim prenošenjem. Blogovi, forumi i komentari na društvenim mrežama najbliži su zapisi razgovornoga jezika jer u sebi istodobno zadržavaju tišinu modernoga čitanja i živi, razgovorni karakter svakodnevne usmene interakcije. Prema Soffer, u digitalnoj se komunikaciji kombiniraju grafički oblik pisanog teksta s diskursnim i stilskim obilježjima spontanoga govora (dijaloška struktura, skraćeni, odstupanja od normi, emotikoni, višestruka interpunkcija, imitacija zvukova) što je plod svjesne i kreativne uporabe jezika s ciljem da se pisanim sredstvima oponaša iskustvo usmenog razgovora među sudionicima (usp. Soffer 2010).

Slično istraživanje provela je i Pizek (2022) gdje je u korpusu hrWaC pretraživala modifikacije hrvatskih poslovice iz izdanja Tvrtka Čubelića (1975). Antiposlovice su iz dvaju hrvatskih paremioloških istraživanja u okviru ovoga rada pretražene u starijim hrvatskim internetskim korpusima hrWac¹⁹ i MaCoCu²⁰ te u novijem korpusu CLASSLA²¹. Razlog korištenja starijih korpusa koji su prikupljeni do 2014. godine i suvremenoga hrvatskog internetskog korpusa leži u mogućnosti korelacije dobivenih rezultata, odnosno utvrđivanja jesu li analizirane antiposlovice samo kratkotrajne humoristične tvorevine ili su u međuvremenu postale uvriježene, odnosno poprimile tijekom širenja sličan poslovicama. U Tablici 1 prikazane su inačice onih antiposlovice iz ovog istraživanja koje su pronađene u navedenim hrvatskim internetskim korpusima.

Tablica 1: *Antiposlovice iz istraživanja 2014. i 2018. godine pronađene u hrvatskim internetskim korpusima*

Antiposlovica	Inačica antiposlovice u hrvatskim internetskim korpusima
Čistoća je pola zdravlja, a šporkica druga polovica.	Čistoća je pola zdravlja a šporkica druga polovica. Čistoća je pola zdravlja A druga polovica? Šporkica.
Dobar grah daleko se čuje.	Dobar grah daleko se čuje.
Svi putevi vode u grob.	Svi putovi vode u grob. Svi naši putevi vode u grob.
Tko pod drugim jamu kopa, fizički je radnik.	Tko pod drugim jamu kopa, fizički je radnik.
Tko prvi, drek mrvi.	Ko prvi drek mrvi. Tko prvi drek mrvi.
Tko prvi, govno mrvi.	Tko prvi, govno mrvi.
Tko rano rani, zajebo je pijetla.	Ko rano rani zaj.. o je pivca. Tko rano rani - zaje.. je pijetla. Tko rano rani zajebo je pijevca. Ko rano rani , zaeb ' o je pjevca. Ko rano rani zajebao je pjeta. ko rano rani , zajebo je pijetla. Ko rano rani ... zajeb ' o je petla. Ko rano rani zajebo je pijetla.
Tko rano rani, nije normalan.	Ko rano rani , il ' je pekar, il ' nije normalan ko rano rani (ben ti dijakritike), oli je lud, oli je mlikarica.
Tko se zadnji smije, nije skužio vic.	Tko se zadnji smije nije skužio vic.

¹⁹ <https://www.sketchengine.eu/hrwac-croatian-corpus/>, pristupljeno 5. 11. 2025.

²⁰ <https://www.sketchengine.eu/macocu-corpora-from-the-web/>, pristupljeno 5. 11. 2025.

²¹ <https://www.clarin.si/info/about/>, pristupljeno 6. 11. 2025.

Kao što možemo vidjeti, devet je hrvatskih antiposlovica iz terenskih istraživanja pronađeno u hrvatskim internetskim korpusima, što ukazuje na činjenicu da te antiposlovice nisu samo trenutačne tvorevine nastale tijekom istraživanja, već da su rasprostranjene u govoru. Neke se pojavljuju u svojim razgovornim inačicama, no njihovo pojavljivanje u korpusima već pokazuje da poprimaju tijek širenja i „život“ tradicionalnih poslovice. Od tih devet antiposlovica najzastupljenija je *Tko pod drugim jamu kopa fizički je radnik* koja je pronađena tri puta u korpusu hrWaC, tri puta u korpusu MaCoCu te osam puta u CLASSLA korpusima za hrvatski jezik, što ukazuje na dugovječnost u jeziku i govoru. U prilog tomu govori i činjenica da je ta antiposlovice zapisana na internetskom forumu²² iz 2006. godine te u istraživanjima iz 2013. (Igaly 2013) i 2020. godine (Hrisztova i dr. 2020: 94).

5. Zaključak

Antiposlovice u hrvatskom jeziku, kao što je vidljivo iz navedenih primjera, predstavljaju dinamičan oblik jezičnog stvaranja koji odražava živu interakciju između tradicije i suvremenosti, čineći ih ne samo lingvističkim već i društvenim fenomenom budućnosti. U dvama istraživanjima provedenima 2014. i 2018. godine zabilježeno je 6184 inačica poslovice, među kojima je izdvojeno 86 primjera koji zadovoljavaju semantičke i strukturne kriterije antiposlovica, što jasno ocrtava njihov numerički udio u ukupnom korpusu. Modifikacije poslovice, posebno drugog i trećeg stupnja, pokazatelji su kreativnosti govornika te služe kao sredstvo izražavanja humora, ironije i kritike, ali i prilagodbe društvenim i komunikacijskim promjenama, dok istodobno velik broj inačica koje nisu poslovice upućuje na to da se antiposlovice razvijaju na granici između aktivnog poznavanja izvornika i spontanog, često fragmentarnog preoblikovanja. Antiposlovice šire granice tradicionalne paremiologije, a njihova pojava u internetskim korpusima najavljuje znatno šire polje istraživanja, osobito u digitalnom okruženju gdje se jezične inovacije brzo šire i postaju dio svakodnevne komunikacije. Daljnje proučavanje procesa nastanka i širenja antiposlovica može omogućiti dublje razumijevanje odnosa jezika, društvenih vrijednosti, identiteta i načina društvenih promjena kod novih generacija govornika hrvatskoga jezika.

Literatura

- Aleksa Varga, Melita; Majdenić, Valentina; Vodopija, Irena. 2011. Croatian proverbs in use. U Soares, Rui J.; Lauhakangas, Outi (ur.), *ICP04 Proceedings*, 3–13. Tavira: AIP-IAP.
- Aleksa Varga, Melita; Matovac, Darko. 2016. Kroatische Sprichwörter im Test. *Proverbium* 33. 1–28.

²² <https://www.forum.hr/showthread.php?t=194644>, pristupljeno 6. 11. 2025.

- Aleksa Varga, Melita. 2023. Inačice hrvatskih poslovice. U Mikić Čolić, Ana; Glušac, Maja (ur.), *Standardni i nestandardni idiomi*, 171–185. Osijek: HDPL.
- Chlosta, Christoph; Grzybek, Peter. 2005. Varianten und Variationen anglo-amerikanischer Sprichwörter: Dokumentation einer empirischen Untersuchung. *ELi_se. Essener linguistische Skripte_elektronisch* 5(2). 63–145.
- Chlosta, Christoph; Grzybek, Peter. 2015. Zum Teufel mit dem \...: Anfang und Ende in der experimentellen Parömiologie. U Grandl, Christian; McKenna, Kevin J. (ur.), *Bis dat, qui cito dat. Gegengabe in Paremiology, Folklore, Language, and Literature. Honoring Wolfgang Mieder on His Seventieth Birthday*, 109–120. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Čubelić, Tvrtko. 1957. *Narodne poslovice i zagonetke*. Zagreb: Školska knjiga.
- Grzybek, Peter. 2012. Proverb Variants and Variations: A New Old Problem?. U Lauhakangas, Outi; Soares, Rui J.B. (ur.), *Proceedings of the Fifth Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*, 136–152. Tavira: IAP.
- Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina. 2010. *Vom gedruckten Sprichwörterbuch bis zur interaktiven Sprichwortdatenbank*. Bern: Peter Lang Verlag.
- Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina; Aleksa Varga, Melita; Litovkina, Anna T.; Vargha, Katalin. 2020. The visual representations of a Biblical proverb and its modifications in the Internet space. *European journal of humour research* 8(2). 87–112. <https://doi.org/10.7592/EJHR2020.8.2>
- Igaly, Paola. 2013. *Tradicijsko usmenoknjiževno blago hrvatskih krajeva u naše dane (Nerezine na otoku Lošinj, Močići u Konavlima, Mračlin, Zagreb)*, diplomski rad, <https://apps.unizg.hr/rektorova-nagrada/javno/stari-radovi/1848/preuzmi&ved=2ahUKEwicnKi2ht2QAxXOX-wIHHRvWLKQQFnoECBoQAQ&usq=AOvVaw2zeuzDYFsGM43YKlvRjig0>, 5. 11. 2025.
- Matulina, Željka. 2012. Die Verwendung von Sprichwörtern in kroatischen, bosnischen, serbischen und deutschen Printmedien. U Steyer, Kathrin (ur.), *Sprichwörter multilingual*, 227–258. Tübingen: Narr Verlag.
- Meheš, Mario. 2007. *Hrvatske narodne poslovice*. http://os-veliko-trgovisce.skole.hr/upload/os-veliko-trgovisce/images/static3/919/attachment/hrvatske_narodne_poslovice.pdf, 20. 12. 2022.
- Mieder, Wolfgang. 1982. *Antisprichwörter. Vol. I*. Wiesbaden: Verlag für deutsche Sprache.
- Mikić, Pavao; Škara, Danica. 1992. *Kontrastivni rječnik poslovice*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pizek, Antonela. 2022. *Korpusna analiza modifikacija poslovice u engleskom, njemačkom i hrvatskom jeziku*, diplomski rad, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:583973>, 5. 11. 2025.
- Raji-Oyelade, Aderemi. 2022. Covid-19 (Post)Proverbials: Twisting the Word Against the Virus. *Proverbium* 39(1). 224–244. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.55>
- Röhrich, Lutz; Mieder, Wolfgang. 1977. *Sprichwort*. Stuttgart: Metzler.
- Soffer, Oren. 2010. “Silent Orality”: Toward a Conceptualization of the Digital Oral Features in CMC and SMS Texts. *Communication Theory* 20. 387–404. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2010.01368.x>
- T. Litovkina, Anna; Hrisztova-Gotthardt, Hrisztalina; Barta, Péter; Vargha, Katalin; Mieder, Wolfgang. 2021. *Anti-proverbs in Five Languages: Structural Features and Verbal Humour Devices*. Cham: Palgrave Macmillan.
- T. Litovkina, Anna. 2025. Towards a Linguistic Analysis of Substitution in Anglo-American Anti-Proverbs About Money. *Proverbium* 42(1). 267–293. <https://doi.org/10.29162/pv.42.1.1015>

Prilog 1. *Popis antiposlovica iz istraživanja 2014. i 2018. godine*

Ako laže koza, lažem i ja.

Ako laže koza, lažu i ljudi.

Ako laže koza, ne laže Marko Rog.

Ako laže koza, ne laže rep.

Ako laže rep, ne laže rog.

Batina ima slovo A.

Besposlen pop i maglu prodaje.

Bez muke no gain.

Bolje grob nego džob.

Bolje grob, nego job.

Bolje vrabac u ruci, nego ja u mucu.

Čistoća je pola zdravlja, a šporkica druga polovica.

Dobar grah daleko se čuje.

Dva loša povale Miloša.

Hvali more, Marcus Rashford.

Jabuka ne pada ako nema gravitacije.

Kud svi Turci, tu i blesavi Mujo.

Kud svi Turci, tu i ludi Mujo.

Meni jedna, njemu dvije.

Ne diraj lava ostat ćeš bez jaja.

Nova metla stara baba.

Nova metla stara vještica.

Obećanje ludom milovanje.

Pas koji laje, ne spava.

Složna braća, bez gaća.

Složna braća, topla braća.

Svaka ptica nije sisavac.

Svaka ptica sa svojim jatom leti.

Svaka ptica svome jatu bježi.

Svaka ptica svome jatu ide.

Svaka ptica svome selu leti.
Svaka ptica u svom jatu leti.
Svaka sila ima svoju protusilu.
Svaka sila izražena je u Newtonima.
Svaka sila za neko dobro.
Svaki lonac ima 2 poklopca.
Svaki početak ima dva kraja.
Svaki put ima dva kraja.
Svako nosi svoju sramotu.
Svakog gosta 1/2 sata dosta.
Svakog gosta 2 dana dosta.
Svakog gosta dva sata dosta.
Svakog gosta je nekad dosta.
Svakog gosta nikad dosta.
Svakog gosta pet godina dosta.
Svakog gosta pet minuta dosta.
Svakog gosta sutra dosta.
Svakog gosta tri sata dosta.
Svakog gosta, jedan dan dosta.
Svatko je kovač, samo je jedan Mišo.
Sve je to lijepo, ali kod kuće je najbolje.
Sve se može ako se hoće.
Sve se može kad se poželi.
Sve se može kad se ruke slože.
Sve se može kad se zna.
Svi putevi vode ka jednom cilju.
Svi putevi vode u Babilon.
Svi putevi vode u Dansku.
Svi putevi vode u grob.
Svi putevi vode u Moskvu.
Svi putevi vode u Pariz.

Svi putevi vode u raj.
Svi putevi vode u Srbiju.
Svugdje je lijepo, ali na Dravi najljepše.
Svugdje je lijepo, ali u Vinkovcima je najljepše.
Svugdje je lijepo, u paklu je ekipa.
Tele 2 – I ovce i novce.
Tera baba van, da joj prođe dan.
Tko laže, dobro kaže
Tko laže, zlo ne misli.
Tko ne pita, ne profitira.
Tko ne riskira, taj krepira
Tko nema u glavi, ima u gaćama.
Tko pjeva, boli ga grlo.
Tko pod drugim jamu kopa, fizički je radnik.
Tko pod drugim jamu kopa, sam sebi iskopa.
Tko pod drugim jamu kopa, sebi iskopa.
Tko prvi, drek mrvli.
Tko prvi, dvije sreće grabi.
Tko prvi, govno mrvli.
Tko puno jede, ne boji se gladi.
Tko rano rani, nije normalan.
Tko rano rani, zajebo je pjetla.
Tko se zadnji smije, nije skužio foru.
Tko se zadnji smije, nije skužio vic.
Trla baba lan, Travis Scott.

MODIFICATIONS IN CROATIAN ANTI-PROVERBS

The present paper analyses the modifications of Croatian proverbs through the phenomenon of anti-proverbs, which are deliberate proverb modifications aimed at achieving humour, irony, or parody. Research conducted in 2014 and 2018 on a representative Croatian sample of 1,585 respondents collected a corpus of 6,184 modified Croatian proverbs, of which only 86 are considered anti-proverbs. The paper thus identifies the most common types of modifications from minimal changes to complete transformations of meaning. Croatian anti-proverbs arise through word-play, rhyme, substitution of proverb parts, and mixing of various language codes, with many variants found in Croatian internet corpora, confirming their relevance and notable usage. Qualitative analysis shows that creative adaptations of proverbs not only enable speakers to express personal viewpoints and humour, but also reflect contemporary communicative and social dynamics. The paper provides an overview of paremiological research methodology and presents a catalogue of the most frequent modifications in Croatian anti-proverbs as an introduction to further corpus-based studies of Croatian proverbial heritage.

Keywords: anti-proverbs, modifications, oral forms, proverbs

Adresa autorice:

Melita Aleksa Varga

Filozofski fakultet

HR – 31 000 Osijek, Lorenza Jäger 9

maleksa@ffos.hr